

Een sociaal-tandheelkundige 'atlas'*)

Verschillen in kenmerken tussen mensen met en zonder gebitsprothese(n)

G.M.J.M. van Rossum, socioloog**)

W. Kalk, tandarts*)

A.J.A. Felling, methodoloog***)

M.A. van 't Hof, statisticus**)

Samenvatting

Verschillen in gebitsmutatie blijken duidelijk samen te hangen met verschillen in achtergrondkenmerken en tandheelkundige houdingen en gedragingen: mensen met een geheel natuurlijk gebit en mensen met een volledige gebitsprothese vormen in diverse opzichten elkaars tegenpolen, terwijl mensen met een enkele (boven)gebitsprothese een tussenpositie innemen.

VAN ROSSUM GMJM, KALK W, FELLING AJA, VAN 'T HOF MA. Een sociaal-tandheelkundige 'atlas'. Verschillen in kenmerken tussen mensen met en zonder gebitsprothese(n). Ned Tijdschr Tandheelkd 1990; 97: 435-7.

*) Dit onderzoek maakte deel uit van het programma 'Tandheelkundige Gezondheidszorg en Epidemiologie' van het TRIKON (Tandheelkundig Research Instituut Klinisch Onderzoek Nijmegen).

Uit de *)faculteit der Geneeskunde en Tandheelkunde en de **)faculteit der Sociale Wetenschappen van de Katholieke Universiteit Nijmegen.

Trefwoorden: **Sociale tandheelkunde –
Prothetische tandheelkunde**

Datum van acceptatie: 10 december 1989.

Adres: Dr. G.M.J.M. van Rossum, vakgroep Orale Functie-leer, postbus 9101, 6500 HB Nijmegen.

1 INLEIDING

In binnen- en buitenlandse sociaal-tandheelkundige literatuur is slechts een beperkt aantal onderzoeken te vinden waarin expliciet en systematisch is gezocht naar verschillen in kenmerken tussen twee of meer groepen van (potentiële) tandheelkundige patiënten. Als er al een onderscheid in subgroepen wordt gemaakt, gaat het veelal om een onderscheid tussen regelmatige en niet-regelmatige (of incidentele) tandartsbezoekers,¹⁻⁷ of om het onderscheid tussen prothesedragers versus niet-prothesedragers.⁸⁻¹¹ Zelden is, zoals in dit onderzoek, gekeken naar drie qua gebits-toestand onderscheiden subgroepen.^{12,13}

2 MATERIAAL EN METHODE

Het onderzoek heeft plaatsgevonden in 's-Hertogenbosch.^{14,15} Uit de bevolking van drie verschillende wijken is een gestratificeerde steekproef getrokken, gelijkmatig verdeeld over drie leeftijdscategorieën (i.e. 30-34 jaar, 40-44 jaar en 50-54 jaar), geslacht en sociaal-economische status van de woonwijk. De dataverzameling bestond uit het afnemen van interviews bij de betrokkenen thuis en het onderzoeken van hun gebits- c.q. mondgezondheid in een centraal geparkeerde onderzoeksbus.

In totaal zijn 1491 personen voor dit onderzoek benaderd, hebben 966 personen aan een interview, en 646 personen daarvan aan een gebitsonderzoek meegewerkt. Dit betekent, rekening houdend met de onbereikbaarheid van potentiële respondenten, een 'non-response' bij het sociaal-wetenschappelijk onderzoek van 28% en bij het tandheelkundig onderzoek van 33%.

Binnen de totale onderzoekspopulatie zijn op grond van hun gebitsmutatie drie subgroepen

Tabel I. Overzicht van de kenmerken waarop de drie onderscheiden onderzoeksgroepen zijn vergeleken.

Geslacht	ma = mannen/ vr = vrouwen
Leeftijd	30 j = 30- t/m 34-jarigen/ 40 j = 40- t/m 44-jarigen/ 50 j = 50- t/m 54-jarigen
Opleiding	lo = lagere opleiding/ mo = middelbare opleiding/ ho = hogere opleiding
Verzekering	z kf = ziekenfondsverzekering/ amb = ambtenaren verzeke- ring/ par = particuliere verzekering
Uitg	uitgaven voor tandheelkundige zorg in 1982: + = wel/ - = geen
His	tandheelkundige historie: ++ = zeer positief/ + = positief/ - = negatief
Ta	bezitten van eigen tandarts: + = wel/ - = geen
Bez	tandartsbezoek: + = hoog/ o = gemiddeld/ - = laag
Onv	onvoldoende tandartsbezoek in het verleden: + = wel/ - = geen
Nag	waardering voor natuurlijk gebit: ++ = zeer belangrijk/ + = belangrijk of neutraal
Sti	ouderlijke stimulering van gebitsbewustzijn: + = groot/ o = gering/ - = zeer gering
Prob	hoeveelheid gebitsproblemen in jeugd: + = (heel) veel/ o = niet zo veel/ - = geen
Vatb	grotere vatbaarheid voor gebitsziekten: + = wel/ - = geen
Nerv	negatieve ervaringen met tandartsbezoek: ++ = zeer veel/ + = veel/ o = niet zo veel
Beo	beoordeling van tandarts: + = (zeer) positief/ o = neutraal
Ken	tandheelkundig kennisniveau: + = hoog/ o = gemiddeld/ - = laag
Beh	verwachte behandel noodzaak bij tandartsconsult: + = wel/ - = geen

onderscheiden, te weten

- NG-ers: mensen met een (nagenoeg) geheel natuurlijk gebit (584 respondenten);
- EP-ers: mensen en enkele (boven)gebitsprothese (137 respondenten);

- VP-ers: mensen met een volledige gebitsprothese (232 respondenten).

Deze drie subgroepen zijn aan de hand van in totaal 17 kenmerken met elkaar vergeleken (tabel I), met behulp van correspondentie-analy-

en een keuze voor de gebitsprothese tot gevolg hebben. Speciale aandacht verdienen daarbij de mensen die reeds gedeeltelijk tandeloos zijn, omdat een gedeeltelijke gebitsprothese ook door de betrokkenen zelf vaak wordt gezien als een tussenstap op weg naar de volledige gebitsprothese.

Op grond van de resultaten kan het volgende worden geconcludeerd:

- a) Verschillen in gebitsstatus hangen samen met verschillen in tandheelkundig gedrag en tandheelkundige attitudes: dentaten zijn niet alleen jonger en beter opgeleid dan edentaten, maar zij bezoeken de tandarts ook vaker, hadden minder tandheelkundige problemen in het verleden, geven meer geld uit voor tandzorg, zijn beter geïnformeerd over tandheelkundige aangelegenheden en hechten meer waarde aan het behoud van hun natuurlijke dentitie.
- b) Mensen met een (nagenoeg) geheel natuurlijk gebit en mensen met een volledige gebitsprothese vormen in diverse opzichten duidelijk elkaars tegenpolen, terwijl mensen met een enkele gebitsprothese als een tandheelkundige overgangsgroep kunnen worden gekenschetst.

Met dank aan de Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Tandheelkunde (NMT), het Instituut voor Toegepaste Sociale wetenschappen (ITS) en de sector Tandzorg en Epidemiologie (NIPG/TNO).

SUMMARY

DIFFERENCES BETWEEN DENTATE AND EDENTATE PEOPLE

Key words: Community Dentistry – Prosthetic Dentistry

Differences in dental behaviour and dental attitudes between people with (almost) all natural teeth, people with a full denture in both jaws and people with a full denture in only the upper jaw are summarized by means of correspondence analysis in one overall picture. The findings obtained in this study can lead to the conclusion that: a. differences in dental status are related to differences in dental behaviour and dental attitudes; b. people with all natural teeth and people with a full denture in both jaws obviously are each other's opposites in many respects, whereas people with a full denture in only one jaw can be characterized as a dental in-between group.

LITERATUUR

- ¹VAN GROENESTIJN MAJ, MAAS-DE WAAL CJ, SWALLOW JN, MILEMAN PA. Regelmatig – niet regelmatig tandartsbezoek. Een discriminant-analyse. Tijdschr Soc Geneeskd 1979; 57: 369-75.
- ²LIDDELL A, MAY B. Some characteristics of regular and irregular attenders for dental check-ups. Br J Clin Psychol 1984; 23: 19-26.
- ³SCHUURS AHB, DUIVENVOORDEN HJ, THODEN VAN VELZEN SK, VERHAGE F. Regularity of dental attendance in The Netherlands related to preference for preservation of teeth. Community Dent Oral Epidemiol 1984; 12: 249-54.
- ⁴WOOLGROVE J, CUMBERBATCH G, GELBIER S. Understanding dental attendance behaviour. Community Dent Health 1987; 4: 215-22.
- ⁵SHEIHAM A, MAIZELS J, CUSHING A, HOLMES J. Dental attendance and dental status. Community Dent Oral Epidemiol 1985; 13: 304-9.
- ⁶AMBJØRNSEN E. Decayed, missing and filled teeth among elderly people in a Norwegian municipality. Acta Odontol Scand 1986; 44: 123-30.
- ⁷NYSSÖNEN V, LAPPALAINEN R, HONKALA E, MARKKANEN H, PAUNIO I. Subjective need of removable denture treatment in Finnish adults. J Oral Rehabil 1987; 14: 393-8.
- ⁸ENGELS M, TIJMSTRA TJ. Kenmerken en ervaringen van vrouwen met en zonder gebitsprothese. Ned Tijdschr Tandheelkd 1979; 86: 213-21.
- ⁹NUTTALL NM. Characteristics of dentally successful and dentally unsuccessful adults. Community Dent Oral Epidemiol 1984; 12: 208-12.
- ¹⁰MOLTZER G, VERHEY JGC, LEMMEN BAM, TEGGELAAR CMH. Kenmerken van prothesepatiënten versus niet-prothesepatiënten. Ned Tijdschr Tandheelkd 1985; 92: 375-8.
- ¹¹MURTOMAA H, LAINE P. Differentiating dental satisfaction in Finns by means of discriminant analyses. Community Dent Oral Epidemiol 1985; 13: 7-10.
- ¹²HUNT RJ, SRISILAPANAN P, BECK JD. Denture-related problems and prosthodontic treatment needs in the elderly. Gerodontology 1985; 1: 226-30.
- ¹³ALVI HA, AGRAWAL NK, CHANDRA S, RASTOGI MR. Comparative analysis of personality characteristics of dental patients in relation to their natural and artificial dentitions. J Prosthet Dent 1986; 56: 369-79.
- ¹⁴VAN ROSSUM GMJM, KALSBECK H. Tandartsbezoek en mondgezondheid. Een sociaal-wetenschappelijk/tandheelkundig onderzoek. Basisrapport. Nijmegen/Utrecht, januari 1985.
- ¹⁵VAN ROSSUM GMJM. Het kunstgebit, een noodzakelijk kwaad? Een vergelijkend sociaal-tandheelkundig onderzoek bij mensen met een geheel natuurlijk gebit, een enkele gebitsprothese en een volledige gebitsprothese. Nijmegen: Katholieke Universiteit, 1988. Academisch proefschrift.
- ¹⁶FELLING A, PETERS J, SCHREUDER O. Geloven en leven. Een nationaal onderzoek naar de invloed van religieuze overtuigingen. Zeist: Kerckebosch BV, 1986.
- ¹⁷LAMMERS J, PELZER B. Analyse van cross-sectionele data; correspondentie-analyse. Nijmegen: Vakgroep Sociologie van de Katholieke Universiteit, 1987, mei.